

STORTINGET

Representantforslag 232 S

(2022–2023)

fra stortingsrepresentantene Torgeir Knag Fylkesnes og Marian Hussein

Dokument 8:232 S (2022–2023)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Torgeir Knag Fylkesnes og Marian Hussein om demokratisk kunstig intelligens

Til Stortinget

Bakgrunn

Digitale plattformer og «tingenes internett» bygger i stor grad på kunstig intelligens og er nå både kjernetjenester i offentlig sektor og samfunnskritisk infrastruktur verden over. Man lever nå store deler av sitt liv ved hjelp av digitale systemer. Da er det fellesskapet som må legge premissene for den digitale utviklingen. Gjennom automatiserte prosesser med alt fra for eksempel robotstøvsugere på sykehjem til programvare for ansettelse i Nav og trafikkplanlegging i kommunen blir data og algoritmer sentrale i livene våre.

Med kunstig intelligens (KI) automatiseres stadig nye prosesser. Over tid har man sett kunstig intelligens bli brukt til for eksempel diagnostisering av flere sykdommer og til avansert trafikkplanlegging. I regjeringens Nasjonal strategi for kunstig intelligens (2020) defineres kunstig intelligens slik:

«Kunstig intelligente systemer utfører handlinger, fysisk eller digitalt, basert på tolkning og behandling av strukturerte eller ustrukturerte data, i den hensikt å oppnå et gitt mål. Enkelte KI-systemer kan også tilpasse seg gjennom å analysere og ta hensyn til hvordan tidligere handlinger har påvirket omgivelsene.»

Kunstig intelligens lages ved at data mates inn i en programvare og trenes på enten en enorm databank el-

ler eget og andre mønstre – såkalt maskinlæring. Det vi får, er avanserte sammenligninger omgjort til matematiske beregninger, slik at datamaskinen kan gjenkjenne ord og sammenhenger. Samtidig selges kunnskapen en får fra maskinlæringen, til andre selskaper eller brukes av selskapet som laget den første programvaren, til å utvikle nye.

Digitaliseringen og utviklingen av KI har i lang tid skjedd uten tilstrekkelig regulering fra myndighetenes hold. Slik får enorme teknologiselskaper kunnskapsmonopol blant annet over infrastruktur og i offentlig sektor. Det flytter makten fra det offentlige til utenlandske selskaper og gjør det vanskelig for mindre næringsvirksomheter å konkurrere, da de ikke har de samme databankene og treningssettene som store selskaper som Google.

Utbredt bruk av YouTube i skolen mater en forretningsmodell basert på å holde individer på plattformen så lenge som mulig for å skape mest mulig data. Det som skaper mest engasjement, er ytringer som fører til sinne, da det gir flere visninger av reklamen som selskapet tjener penger på. Sosiale medier gir gjennom sin forretningsmodell en turboeffekt på en rekke samfunnsproblemer som polarisering og spiseforstyrrelser. Det offentlige, og i dette eksemplet skolen, blir dermed aktører som tilrettelegger for polarisering i samfunnet og at kunnskapen konsentreres hos noen få med økonomiske interesser. Skoleeksemplet kan dras videre: Personvernkommissjonen viste høsten 2022 til at lærere ofte tar i bruk gratisapper i undervisningen, uten at det er vurdert hva slags data som samles inn, og hvordan disse dataene brukes videre.

Den senere tid har det skjedd et taktskifte i utviklingen av KI, med for eksempel ChatGPT og deepfake. Det har utviklet seg et «våpenkappløp» mellom de store tek-

nologigigantene, hvor ingen har interesse av å bremse utviklingen i frykt for å tape konkurransen. De som jobber i våpenkappløpet, er selv redde for konsekvensene. I en undersøkelse oppga over 50 prosent av de som selv forsker og utvikler kunstig intelligens, at det er over 10 prosent sjanse for at teknologien kan utrydde menneskeheten. Selv om noen teknologiaktører tar til orde for å midlertidig stanse treningen av noen typer KI, er det ofte for at de selv skal kunne utvikle den beste KI-en i vakuumet som oppstår. Videre foreslås det i flere av de internasjonale tiltakene for regulering av KI fra G7 og EU en risikobasert tilnærming når det kommer til kunstig intelligens, stikk i strid med den norske modellen, som tar utgangspunkt i føre-var-prinsippet.

Utviklingen av kunstig intelligens skjer i dag i aller høyeste grad av og for kommersielle aktører. ChatGPT kontrolleres i stor grad av Microsoft gjennom OpenAI. De har en enorm databank som de kan trene KI på, samt enorme budsjetter. Dermed brukes ChatGPT til å videreutvikle både den aktuelle og andre typer kunstig intelligens. Det gir de store selskapene enda mer markedsrett makt som penetrerer skole og det offentlige. Kommersiell KI bør ikke reguleres i etterkant – det må være opp til aktørene å vise at deres KI er etisk, robust og pålitelig før den ender på markedet.

Trenden i KI er stadig større og mer komplekse modeller. Da må man sikre at de er rettferdige, og at reguleringen får bukt med de negative konsekvensene av KI og gir grobunn for de positive. Innen 2026 kan alt innhold på internett være 90 prosent syntetisk – altså skapt av KI – sier Europol. Det betyr at offentligheten fylles opp av kunstig intelligens.

Det trengs både internasjonal og nasjonal politikk for å regulere KI. De fleste selskapene er i USA, som gir landet et stort ansvar. Norge må bruke diplomatiske kanaler for å jobbe for at USA og resten av verden innfører reguleringer. Likevel er data den sentrale ressursen i KI, og Norge har lang tradisjon for demokratisk ressursforvaltning, som tar utgangspunkt i at fellesskapet skal ha kontroll over de felles ressursene.

Utviklingen av KI er og har vært dyr og energikrevende. KI bruker store mengder ferskvann, mye kraft og må ha svært kraftig maskinvare. Det å prioritere både kraft og areal er helt nødvendig for å sikre at man har strøm nok til alle, og at Norge når sine internasjonale forpliktelser, blant annet i FNs naturavtale.

For å sikre en demokratisk og positiv utvikling av KI er en nødt til å sikre et regelverk som svarer på blant annet: Hva skal kunstig intelligens brukes til? Hvem sin kunstige intelligens skal brukes hvor? Hva og hvordan skal man prioritere innenfor kunstig intelligens? Hvem skal få eie dataene en mater kunstig intelligens med? Hvordan ser rettferdighet ut i en kodet verden? Hvem har ansvaret for at algoritmene ikke er rasistiske og sexistiske? Dette er politiske spørsmål som krever politisk regulering.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

for s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen umiddelbart innføre et moratorium i offentlig sektor på å ta i bruk nye kommersielle verktøy som bygger på kunstig intelligens. Moratoriet må vare fram til et regelverk for innføring og bruk av kunstig intelligens for ulike bruksområder er utviklet.
2. Stortinget ber regjeringen utvikle en konsesjonsordning for innsamling, bruk og lagring av både offentlige data og persondata for kommersielle aktører. En slik konsesjonsordning må fastsette krav til hvilke data som kan brukes, til hvilke typer formål, hvor og hvordan de lagres, og om og hvordan de kan deles med ulike tredjeparter.
3. Stortinget ber regjeringen legge fram en stortingsmelding om kunstig intelligens som redegjør for hvordan det arbeides med kunstig intelligens på alle nivå i alle sektorer.

9. mai 2023

Torgeir Knag Fylkesnes

Marian Hussein